

TEZ TANITIM VE DEĞERLENDİRME
INTRODUCTION AND ASSESMENT OF A THESIS

Ayhan BİLMEZ *

Teceli Karasu, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Sürecinde Engelliler, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum - 2013, ss. X-152.

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Eyüp ŞİMŞEK

Örgün din eğitiminde engellileri konu edinen tez, giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tez konusunun niçin seçildiği, yapılan çalışmayla amaçlanın ne olduğu hakkında bilgi veren yazar, bu alan ile ilgili daha önce yapılmış çalışmaları ve kendi çalışmasının bunlardan farkını belirtmektedir. Araştırılan problemin niteliği ve kapsamı mümkün olan bütün açıklığıyla sunulmuştur. Araştırmanın yapılış yönteminin açıkça belirtildiği çalışmada, veri toplama teknikleri ve veri analizleri başka araştırmalarda rahatlıkla tekrarlanabilecek şekilde ortaya konmaktadır. Engellilere yönelik örgün din eğitiminde yaşanan sıkıntıları en iyi bilenlerin bu alanda çalışan öğretmenler olduğu, dolayısıyla onların görüşleri ve gözlem yoluyla konuyu ele almanın doğru olduğu vurgulanmaktadır. Bununla birlikte, çalışma yapılan konu ile ilgili farklı anlamlarda kullanılan kavramlar açıklanarak tezden daha iyi istifade edilmesi hedeflenmiştir.

Çalışmanın kavramsal çerçevesinin oluşturulduğu birinci bölümde: engellilerin tanımlanması için kullanılan kavramlar, sınıflandırılmaları, gelişim özellikleri, eğitimleri ve İslam dinin engellilere yaklaşımı üzerinde durulmuştur. Sakat, özürlü, özel eğitim gerektiren vb. kavramlar içerisinde bireyi en az inciten ve bireyin en iyi tanınmasını sağlayan kavramın “engelli” olduğu bu yüzden çalışmada engelli kavramına yer verildiği belirtilmektedir. Yetersizliği olan engellileri tanımlamada benzer tartışmaların batı da olduğunu belirten yazar, bu tartışmaların engellilerin sorunlarının gündeme gelmesinin önüne geçmemesi gerektiği kanaatindedir.

Bilim adamlarının ilgili oldukları çalışma alanları çerçevesinde engellileri sınıflandırma yoluna gittiğini ifade eden yazar, on iki farklı guruba ayırdığı engellilerin gelişim özellikleri ile her bir gurubun özgün ve kritik evreleri hakkında bilgi vermiştir. Bununla

* Araştırma Görevlisi, Muş Alparslan Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, ayyhann@windowlive.com

birlikte ülkemizde örgün din eğitiminde engellilere yönelik eğitim veren okul gurupları özetlenerek yeterlilikleri tartışılmıştır.

Engellilere yaklaşım, tarihi seyri içerisinde kısa bir şekilde ele alınmış kutsal dinler ve özellikle de İslamiyet'in gelişinden sonra engellilere yaklaşımdaki farklılıklara dikkat çekilmiştir. İslam dini gelmeden önceki toplumlarda engellilerin; musibetlerin ve doğal afetlerin sebebi olarak görüldüğü, ölüme terk etme veya öldürme yoluyla onlardan kurtulmaya çalışıldığı belirtilmiştir.

Engellilere yönelik din eğitiminin niçin olması gerektiği belirtildikten sonra Kur'an ve Hz. Muhammed'in engellilere yaklaşımları üzerinde durulmuştur. Din eğitiminin bireyin anlam arayışına cevap verdiği, içerisinde yaşanan kültürü etkilediği, kişiler arası ilişkiler üzerinde belirleyici olduğu ve dolayısıyla engellileri bundan mahrum bırakmanın doğru olmadığını ifade eden yazar, Kur'an'ın indiği dönemde ortaya koyduğu prensiplerin ve Hz. Peygamber'in engellilere yaklaşımının, birçok yönüyle günümüzden daha ileride olduğunu belirtmektedir. Kur'an'ın ve Sünnetin yaklaşımı beş farklı engelli gurubu üzerinden analiz edilmeye çalışılmıştır. Ancak İslamiyet'in engelliler ile ilgili bu guruplar üzerinden ortaya koyduğu ilkeler tüm engelli guruplarına genellenebilir niteliktedir.

Allah'ın bütün insanları eşit ve üstün yarattığı belirtilen çalışmada, engelin Allah nazarında eksiklik olarak değerlendirilmeyeceği, zira üstünlüğün takvayla olacağı vurgulanmaktadır. Hz. Yakup'un gözlerinin görmemesini görme engeli, Hz. Zekeriya'nın üç gün boyunca sadece işaret ile konuşmasını işitme engeli, Hz. Musa'nın dilinin yeterince dönmemesini konuşma ve dil bozuklukları engeli kategorisinde değerlendirilebileceğini belirtilen yazar, bu kıssaların günümüzde engellilere yaklaşım ve din eğitimleri açısından örneklikleri üzerinde durmuştur.

Örnek yaşantısıyla insanlığa rehber olan Hz. Muhammed, sözleri ile engellileri onore ederek onlar ile iletişime geçmiştir. Hz. peygamberin ticaret yapıp sürekli aldanan sahabeyi ticaretten men etmeyip farklı tavsiyelerde bulunmasını toplumla bütünleştirme çabası olarak değerlendiren yazar, İslamiyet'in zihinsel yetersizliği olanlara hem inanç-ibadet boyutuyla hem de toplumsal boyutuyla sağladığı kolaylıkların lütuf değil, bir hak olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade etmektedir. Aynı şekilde, yaşadığı dönemde fiziksel olarak güzel görünmeyen ve sosyo-ekonomik olarak düşük seviyede değerlendirilebilecek engelli bir sahabe için dönemin ileri gelenlerinden birinin kızını istemeye bizzat kendisinin gitmesini de bu minval üzere değerlendirmiştir. Abese Suresi'nin ilk on ayeti üzerinde çok düşünülmesi gerektiği belirtilen çalışmada, bu ayetlerin inişine sebep olarak gösterilen Abdullah İbn-i Mektûm örneğinin tek başına bile engellilere bakış açısı oluşturma ve onların bireysel-toplumsal hakları konusunda içinde yeterli sayıda ilkeleri barındırdığı vurgulanmaktadır.

2002 yılında Devlet İstatistik Enstitüsü ve Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın işbirliği ile yapılan, "Türkiye Engelliler Araştırması" sonuçlarına göre engelli oranı % 12.29 olarak tespit edildiği bilgisini veren yazar, aileleri ve yakın çevreleri dikkate

alındığında engelli eğitiminin ve özellikle din eğitimi öneminin daha iyi anlaşılabilceğini ifade etmektedir. Ancak bu eğitimin öğrenci ve yaşam merkezli olması gerektiğinin de altını çizmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, daha çok gözleme ve özel eğitim okulları ile özel eğitim sınıflarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine giren öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir. Trabzon- Muş –Erzurum illerinde hem ayrı özel eğitim kurumları hem de normal okulların bünyesinde özel eğitim sınıflarında derse giren öğretmenler ile görüşülmesi,

muhtemel farklı problemleri ortaya koyması ve derinlemesine konunun analiz edilmesine imkân sağlaması açısından önemlidir. Çalışmaya katılan örneklemin demografik bilgilerinin yer aldığı araştırmada konunun tüm detaylarıyla ortaya konması için yarı yapılandırılmış sorular ile görüşme tekniğini uyguladığını belirten yazar, gözlem, ön uygulama ve uzmanların görüşleri sonucu görüşme sorularının belirlendiğini ifade etmektedir.

Çalışmada öğretmenlerin engellilere yönelik din eğitimi ile ilgili kanaatleri, engelli din eğitiminde iletişimin önemi, okulların fiziki çevrelerinin eğitimdeki yeri, lisans döneminde alınan eğitimin yeterliliği, Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının (BEP) engelli din eğitimine katkısı, öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan öğretim materyalleri, engelli din eğitiminde bilgisayar ve internet kullanımı ile FATİH projesi gibi konular, öğretmen görüşleri ve daha önce yapılmış çalışmaların verileri ışığında tartışılmıştır.

Engellilere yönelik din eğitiminin onlara sağlanan bir lütuf olmasından ziyade bir hak olarak kabul edilmesi gerektiğini belirten yazar, bu anlayışla başta bu alanda uzmanlaşmış öğretmen eksikliği olmak üzere, engellilere yönelik din eğitiminde yaşanan sıkıntıların ortadan kaldırılması gerektiğini belirtmektedir. Bu alana yönelik ihtisas alanın açılması, öğretim programlarının eğitimi yapılan engelli guruplarının merkeze alınarak belirlenmesi, buna göre öğretim materyallerinin hazırlanması gerekir. Bu alanda yaşanan bir çok sıkıntının ve çözüm önerilerinin ortaya konduğu araştırmada; zihinsel engellilere yönelik ders ve kılavuz kitaplarının olmayışı, görme engellilere yönelik farklı puntolar ile yazılmış başta ders kitapları olmak üzere öğretim materyali ve dini sesli kitap yokluğu, işitme engellilere yönelik görselliği ön planda olan materyal ve dini kavramların işaret dili sözlüğünde yeterince yer almaması gibi eksiklikler ilk göze çarpanlar arasında yer almaktadır. Ayrıca engelli öğrencilerin okullaşma oranlarındaki hızlı artışa dikkat çekildiği çalışmada, okulların kapasitelerinin üzerinde öğrenciye eğitim vermek zorunda kaldığı ve bu sıkıntının bir an evvel giderilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Sonuç itibariyle tanıtımını yaptığımız bu çalışma; engellilerin özellikleri ve eğitimlerini, engellilere yönelik din eğitiminin niçin gerekli olduğunu, Kur'an ve Sünnet'in engellilere bakışını ve örgün eğitimde engellilere yönelik din eğitiminde yaşanan problemleri başarılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Çalışmanın, engellilere din öğretimi veren öğretmenler ile görüşülerek hazırlanmış olması, mevcut problemlerin tespiti ve ortaya

konması açısından önemlidir. Açık ve anlaşılır bir üslupla kaleme alınan bu yüksek lisans tezinin İslam dininin engellilere yaklaşımı ve yaşadığımız dönemde örgün eğitim içinde din öğretiminde yaşanan problemler ile ilgili yapılacak yeni çalışmalara önemli katkılar sağlayacağı ve bu alana ilgi duyan herkese faydalı olacağı kanaatindeyim.